

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ปัญหาของการวิจัย

การวิจัยเชิงประเมินครั้งนี้ ผู้วิจัยต้องการคำตอบของปัญหาดังนี้

1. ผลของการดำเนินงานโครงการส่งเสริมวัฒนธรรมไทย ในมหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ ปีงบประมาณ 2528 และ 2529 ว่ามีการนำไปจัดไปใช้อย่างไรบ้าง มีการปฏิบัติกิจกรรมอะไร และได้ผลลัพธ์อะไร
2. มาตรฐานการดำเนินงานโครงการส่งเสริมวัฒนธรรมไทย ควรมีปัจจัยอะไร ควรปฏิบัติอะไรบ้าง และควรได้รับผลลัพธ์อะไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

วัตถุประสงค์ทั่วไปของการวิจัยเชิงปริมาณครั้งนี้ คือเพื่อติดตามผลการดำเนินงานโครงการส่งเสริมวัฒนธรรมไทยในมหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ ปีงบประมาณ 2528 และ 2529 โดยศึกษาด้านปัจจัยเบื้องต้น การปฏิบัติ และผลลัพธ์

วัตถุประสงค์เฉพาะมีดังนี้

1. เพื่อบรรยายความสัมพันธ์เชิงตรรกของความคาดหวังและความสัมพันธ์เชิงประจักษ์ของปัจจัยเบื้องต้น การปฏิบัติ และผลลัพธ์
2. เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่คาดหวังกับสิ่งที่เกิดขึ้นจริง
3. เพื่อหามาตรฐานการดำเนินงานโครงการส่งเสริมวัฒนธรรมไทย
4. เพื่อเปรียบเทียบคุณค่าระหว่างสิ่งที่เกิดขึ้นจริงกับมาตรฐานการดำเนินงานโครงการส่งเสริมวัฒนธรรมไทย

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้ศึกษาเฉพาะการดำเนินงานโครงการส่งเสริมวัฒนธรรมไทยของ ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมในมหาวิทยาลัยอีสานเหนือปีงบประมาณ 2528 และ 2529 4 ศูนย์ดังนี้

- 1.1 ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมวิทยาลัยครูมหาสารคาม
- 1.2 ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมวิทยาลัยครูสกลนคร
- 1.3 ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมวิทยาลัยครูอุตรธานี
- 1.4 ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมวิทยาลัยครูเลย

2. มาตรฐานการดำเนินงานโครงการส่งเสริมวัฒนธรรมไทย ได้สังเคราะห์จากความคาดหวังของผู้อำนวยการศูนย์ศิลปวัฒนธรรมจากนโยบายวัฒนธรรมแห่งชาติ นโยบายการดำเนินงานวัฒนธรรมของกระทรวงศึกษาธิการ และจากคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงประเมิณในการติดตามผล จึงต้องการสารสนเทศจากบุคคลหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับโครงการส่งเสริมวัฒนธรรมไทย เพื่อทราบคุณภาพของการดำเนินงานในหลาย ๆ ด้าน ผู้วิจัยได้ใช้แบบจำลองเคาน์ทิแนนซ์ของสเติ๊กเป็นรูปแบบในการประเมิน เพราะสามารถให้ข้อมูลภาคบรรยายและตัดสินคุณค่าครบถ้วนตามที่ผู้ใช้ผลการประเมินต้องการ ทั้งยังได้มาตรฐานการดำเนินงานไว้เป็นเกณฑ์ในการปฏิบัติ และการตัดสินคุณค่าอีกด้วย ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรของการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้แบ่งประชากรเป็น 2 กลุ่ม คือกลุ่มผู้ให้บริการ เรียกว่าคณะกรรมการศูนย์ศิลปวัฒนธรรมประกอบด้วยรองอธิการที่รับผิดชอบงานวัฒนธรรม ผู้อำนวยการศูนย์ศิลปวัฒนธรรม คณะกรรมการศูนย์ศิลปวัฒนธรรม และคณะผู้ดำเนินงานโครงการส่งเสริมวัฒนธรรมไทย จำนวน 52 คน จากวิทยาลัยครูมหาสารคาม 11 คน วิทยาลัยครูสกลนคร 18 คน วิทยาลัยครูอุตรธานี 11 คน และวิทยาลัยครูเลย 12 คน และกลุ่มผู้รับบริการเข้าร่วมกิจกรรมโครงการส่งเสริมวัฒนธรรมไทยจำนวน 188 คน จากวิทยาลัยครูมหาสารคาม 45 คน วิทยาลัยครูสกลนคร 58 คน วิทยาลัยครูอุตรธานี 45 คน วิทยาลัยครูเลย 40 คน ผู้วิจัย

ได้ศึกษาจากกลุ่มประชากรโดยมิได้เลือกกลุ่มตัวอย่าง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเริ่มเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการศูนย์ศิลปวัฒนธรรมตั้งแต่เดือนมกราคม 2530 จนถึงเดือนพฤษภาคม 2530 หลังจากนั้นจึงเริ่มเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามคณะกรรมการศูนย์ศิลปวัฒนธรรม ผู้เข้าร่วมกิจกรรมโครงการส่งเสริมวัฒนธรรมไทย เดือนมิถุนายน 2530 ถึงเดือนสิงหาคม 2530 และในเดือนธันวาคม 2530 ถึงมกราคม 2531 จึงได้ศึกษาหามาตรฐานการดำเนินงาน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. แบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้สร้างแบบสัมภาษณ์เป็นคำถามปลายเปิด ไปสัมภาษณ์ผู้อำนวยการศูนย์ศิลปวัฒนธรรมด้วยตนเอง เนื้อหาของคำถามเกี่ยวกับความคาดหวังในปัจจุบัน เบื้องต้น การปฏิบัติและผลลัพธ์ เริ่มสัมภาษณ์รอบแรกเดือนมกราคมถึงกุมภาพันธ์ 2530 และรอบที่สองเดือนเมษายนถึงพฤษภาคม 2530 จึงได้ไปสัมภาษณ์ สิ่งที่เกิดขึ้นจริงอีกครั้งหนึ่ง

2. แบบสอบถาม ในการวิจัยครั้งนี้ใช้แบบสอบถาม 2 ฉบับคือ

ฉบับที่ 1 แบบสอบถามเพื่อติดตามผลการดำเนินงานโครงการส่งเสริมวัฒนธรรมไทย จากคณะกรรมการส่งเสริมวัฒนธรรมไทย ผู้วิจัยสร้างเอง ตามเกี่ยวกับปัจจัยและคุณภาพของปัจจัย 8 ด้าน 30 ข้อคำถาม การปฏิบัติ และคุณภาพการปฏิบัติ 8 กิจกรรม 38 ข้อคำถาม รูปแบบของแบบสอบถามใช้เทคนิคมาตราประมาณค่า 6 ระดับ และทำข้อของแต่ละข้อคำถาม มีช่องว่างให้ผู้ตอบให้ข้อเสนอแนะได้ด้วย การตรวจสอบค่าสัมประสิทธิ์ ความเที่ยง ได้ค่าสัมประสิทธิ์ 0.99

ฉบับที่ 2 แบบสอบถามเพื่อติดตามผลการดำเนินงานโครงการส่งเสริมวัฒนธรรมไทย จากผู้เข้าร่วมกิจกรรมโครงการส่งเสริมวัฒนธรรมไทย ผู้วิจัยสร้างเอง ใช้เทคนิคการสร้างและรูปแบบเช่นเดียวกับฉบับที่ 1 จำนวน 9 ด้าน 38 ข้อคำถาม มีช่องว่างทำข้อให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมตรวจสอบค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยงได้ 0.95

การหามาตรฐานการดำเนินงานโครงการส่งเสริมวัฒนธรรมไทย

ในการศึกษาหามาตรฐานการดำเนินงาน ผู้วิจัยได้วิเคราะห์เนื้อเรื่องจากนโยบายด้าน

วัฒนธรรมของรัฐบาลและของกระทรวงศึกษาธิการ แล้วสังเคราะห์เป็นต้นร่าง นำไปขอคำแนะนำจากผู้ทรงคุณวุฒิ 9 ท่าน (คูภาคผนวก ก) โดยส่งต้นร่างให้ผู้ทรงคุณวุฒิก่อน แล้วจึงนำวันตามไปสัมภาษณ์ใช้เวลาศึกษาทั้งสิ้นตั้งแต่เดือนมกราคม 2531 ถึงกุมภาพันธ์ 2531 นำกลับมาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ แล้วกลับไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิของกรมการฝึกหัดครู 3 ท่าน ตรวจสอบอีกครั้งหนึ่งเสร็จสิ้นเดือนมีนาคม 2531

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ความคาดหวัง และสิ่งที่เกิดขึ้นจริง ใช้การวิเคราะห์เนื้อเรื่อง
2. ข้อมูลสิ่งที่เกิดขึ้นจริงที่ได้จากแบบสอบถามคุณภาพของปัจจัย คุณภาพการปฏิบัติ และผลลัพธ์ ใช้สถิติบรรยายค่ามัธยเลขคณิต(\bar{X}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)
3. ข้อมูล ข้อเสนอแนะ จากแบบสอบถามปลายเปิดใช้วิธีแจกแจงน้ำหนัก และวิเคราะห์เนื้อเรื่อง
4. การวิเคราะห์ความสอดคล้องของความคาดหวังและสิ่งที่เกิดขึ้นจริง และการตัดสินใจค่า ใช้วิธีการเปรียบเทียบ

ผลการวิจัยโดยสรุปมีดังนี้

ผลการวิเคราะห์หลักการและเหตุผลของโครงการส่งเสริมวัฒนธรรมไทย

โครงการส่งเสริมวัฒนธรรมไทยนี้เกิดขึ้นจากนโยบายของกรมการฝึกหัดครู เพื่อให้สอดคล้องกับแผนดำเนินงานเพื่อพัฒนาชนบทของ 4 กระทรวงหลัก โดยกระทรวงศึกษาธิการรับผิดชอบด้านการให้ความรู้แก่ประชาชนในชนบท จากหลักการและเหตุผลของโครงการที่กล่าวถึงปัญหานักเรียนในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา ขาดความรู้ ความเข้าใจในขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่นจึงกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการ ให้นับการให้ความรู้แก่นักเรียนในระดับดังกล่าว แต่ในการให้แนวทางการปฏิบัติที่พบว่ายังขาดการกล่าวถึงด้านการให้ความรู้แก่นักศึกษาในระดับอุดมศึกษา ซึ่งความจริงบุคลากรกลุ่มนี้จะสามารถช่วยในการเป็นวิทยากรได้ ดังนั้นแผนปฏิบัติแต่ละวิทยาลัยควรตระหนักถึงความสำคัญของบุคลากรกลุ่มนี้อย่างมากจะช่วยแก้ปัญหาด้านการขาดแคลนบุคลากรได้เป็นอย่างดี และถ้าภาคพัฒนามาตรฐานการดำเนินงานวัฒนธรรมได้กำหนดแนวทางการดำเนินงานเป็นขั้นตอนอย่างชัดเจนตามนโยบาย

การดำเนินงานการส่งเสริมวัฒนธรรมไทยจะทำให้วิทยาลัยครูผู้ปฏิบัติสามารถดำเนินงานได้ครบถ้วน และตรงจุดมุ่งหมายมากยิ่งขึ้น เช่น ให้มีการศึกษาหาความรู้ ความจริงในสาระสำคัญของวัฒนธรรม ที่มุ่งจะใช้สอน สอดแทรกในกิจกรรมที่มีการปฏิบัติแล้วบันทึกไว้ เพื่อทำการอนุรักษ์เผยแพร่หรือพัฒนาให้เหมาะกับสภาพการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน จึงดำเนินการส่งเสริมเผยแพร่ ใช้นุเคราะห์ นักศึกษาที่อาจมีการฝึกฝนไว้ หรือโดยการตั้งเป็นชมรมวัฒนธรรมขึ้น เพื่อแก้ปัญหาด้านการขาดแคลนนุเคราะห์

สภาพปัจจุบันของงานวัฒนธรรมไทย ยังขาดบุคลากรทั้งเพื่อช่วยในการศึกษาหาความรู้ การอนุรักษ์ การส่งเสริม และเผยแพร่สู่ประชากรเป้าหมาย คือข้าราชการในท้องถิ่น นักศึกษาระดับอุดมศึกษา นักเรียนมัธยม และประถม รวมทั้งประชาชนบางกลุ่ม ดังนั้นศูนย์ศิลปวัฒนธรรม อาจช่วยประสานงานด้านการใช้นุเคราะห์นักศึกษาในวิทยาลัยครู เพื่อปฏิบัติงานการส่งเสริมวัฒนธรรมไทยให้สมบูรณ์ และแพร่หลายยิ่งขึ้น

สรุปผลการดำเนินงานโครงการส่งเสริมวัฒนธรรมไทยวิทยาลัยครูมหาสารคาม

ก. ด้านความสัมพันธ์เชิงตรรกะของความคาดหวัง จากการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการศูนย์ศิลปวัฒนธรรม วิทยาลัยครูมหาสารคาม พบว่าจากความคาดหวังด้านการปฏิบัติกิจกรรมถึงปีละ 4 ครั้ง ๆ ละ 3 วัน ทั้งต้องการให้มีการประเมินผลเพื่อปรับปรุงโครงการ จึงเป็นเหตุให้ต้องคาดหวังในปัจจุบันด้านบุคลากรจำนวนมากทั้งบุคลากรที่เป็นกรรมการและวิทยากรที่รักงานวัฒนธรรม มีวัสดุอุปกรณ์ที่ช่วยอำนวยความสะดวก เช่น อาคารศูนย์ วัสดุอุปกรณ์ช่วยในการเผยแพร่เอกสารเป็นรูปเล่มที่ดี มีสี มีภาพประกอบสำหรับแจกผู้เข้าร่วมโครงการ มีงบประมาณประมาณ 20,000 บาท และมีแผนปฏิบัติการที่ได้จากการประชุมปรึกษากันของคณะกรรมการ ทั้งคาดหวังที่จะจัดกิจกรรมหลายกิจกรรม ดังนั้นในการที่ผู้อำนวยการศูนย์ศิลปวัฒนธรรมคาดหวังผลค่อนข้างสูง จึงเป็นเหตุผลที่พอจะเชื่อว่าจะสามารถทำได้ถ้าปัจจัยและการปฏิบัติสามารถทำได้ และได้ปฏิบัติตามที่คาดหวัง สมเหตุผลที่ต่อคาดหวังในปัจจุบันต่าง ๆ มากพอควร

ข. ด้านความสัมพันธ์เชิงประจักษ์ จากข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการศูนย์ศิลปวัฒนธรรมจากแบบสอบถามคณะกรรมการศูนย์ศิลปวัฒนธรรม 11 คน ผู้เข้าร่วมโครงการส่งเสริมวัฒนธรรมไทย 45 คน พบว่าข้อมูลจากทั้ง 3 ส่วนมีความสอดคล้องกัน เช่นคุณภาพของปัจจัยด้านแผนปฏิบัติการ อาคารศูนย์ฯ สถานที่จัดกิจกรรม คณะกรรมการศูนย์

ศิลปวัฒนธรรม คณะกรรมการโครงการ ผู้เข้าร่วมกิจกรรม เอกสารประกอบการจัดกิจกรรมมีคุณภาพค่อนข้างดี ส่วนแผนการใช้งบประมาณคณะกรรมการศูนย์ศิลปวัฒนธรรมเห็นว่ามีคุณภาพดี นอกจากนี้ด้านวิทยาการที่คณะกรรมการศูนย์ฯ เห็นว่ามีคุณภาพดี แต่ผู้เข้าร่วมโครงการเห็นว่าคุณภาพค่อนข้างดี ด้านการปฏิบัติเช่นการประชาสัมพันธ์ สื่อและวัสดุอุปกรณ์ เวลาในการจัดกิจกรรม กิจกรรมในวิทยาลัย กิจกรรมนอกวิทยาลัย การฉายวีดิทัศน์ การฝึกอบรมมารยาท ประเพณีไทย การเข้าร่วมกิจกรรมงานประเพณีท้องถิ่น การฟื้นฟูประเพณีพื้นบ้าน การฝึกอบรมวินัยมีคุณภาพค่อนข้างดี นอกจากกิจกรรมนิทรรศการงานช่างฝีมือท้องถิ่นที่มีคุณภาพดีจะเห็นว่าเนื่องจากปัจจัยแทบทุกด้านมีคุณภาพค่อนข้างดี ดังนั้น การปฏิบัติส่วนใหญ่จึงมีคุณภาพค่อนข้างดีไปด้วย ส่วนข้อมูลจากการเสนอแนะของคณะกรรมการศูนย์ศิลปวัฒนธรรมเสนอแนะให้ปรับปรุงด้านบุคลากร เช่น กรรมการควรจะช่วยอุทิศเวลากับงานวัฒนธรรมให้มาก ผู้บริหารและคณะกรรมการควรปฏิบัติให้เป็นตัวอย่าง ผู้บริหารควรให้แรงเสริมและการสนับสนุน เวลาในการจัดกิจกรรมน้อยไป และควรสรรหาคณาจารย์ในวิทยาลัยที่เห็นคุณค่าของงานวัฒนธรรมเพื่อความร่วมมือมากขึ้น ผู้เข้าร่วมโครงการเสนอให้เพิ่มคณะกรรมการและวิทยาการ วัสดุอุปกรณ์ควรมีมากกว่า วิทยาการควรเข้ากันได้กับผู้เข้าร่วมโครงการ และเพิ่มเอกสารให้มาก สอดคล้องกับข้อมูลจากแบบสอบถามที่ได้ผลว่า ปัจจัยและการปฏิบัติมีคุณภาพค่อนข้างดี ถ้าสามารถเสริมปัจจัยได้ตามข้อเสนอแนะอาจทำให้ผลลัพธ์มีคุณภาพดีขึ้น เป็นไปตามเป้าหมายหรือดีกว่าเป้าหมาย สมเหตุสมผลยิ่งขึ้น

ค. ด้านความสอดคล้องระหว่างความคาดหวังกับสิ่งที่เกิดขึ้นจริง จากการวิเคราะห์ความสอดคล้องพบว่า สิ่งที่เกิดขึ้นจริงของปัจจัยเบื้องต้นไม่สามารถจัดหา หรือ ทำให้เกิดขึ้นได้ตามความคาดหวัง 2 ด้านจาก 12 ด้าน ด้านการปฏิบัติ ไม่ได้ปฏิบัติตามความคาดหวังเพียงกิจกรรมเดียวจาก 6 กิจกรรม และผลลัพธ์ไม่ทราบผลด้านความรู้ที่ได้รับเพียงด้านเดียว นับว่าความคาดหวังของผู้อำนวยการศูนย์ศิลปวัฒนธรรมวิทยาลัยครุมหาสารคาม สามารถปฏิบัติได้จริงเป็นส่วนใหญ่ จึงทำให้ผลการดำเนินงานโครงการส่งเสริมวัฒนธรรมไทยของศูนย์ศิลปวัฒนธรรมวิทยาลัยครุมหาสารคามประสบความสำเร็จสูงกว่าวิทยาลัยอื่นๆ ๑

ง. ด้านการตัดสินใจคุณค่า พบว่าการดำเนินงานโครงการส่งเสริมวัฒนธรรมไทยของศูนย์ศิลปวัฒนธรรมวิทยาลัยครุมหาสารคามยังขาดปัจจัยด้านข้อเสนอแนะจากการประเมินครั้งก่อน เจ้าหน้าที่ฝ่ายต่าง ๆ ไม่ครบตามมาตรฐาน นักวิจัย วิทยาการ และผู้เข้าร่วมโครงการยังไม่ได้ครบทุกกลุ่มที่มีอิทธิพลต่อชุมชน ภาควิชาต่าง ๆ ให้ความร่วมมือน้อย ด้านการปฏิบัติยังขาดกิจกรรมเพื่อเสาะหาผู้สนใจงานวัฒนธรรม กิจกรรมช่วยหาข้อมูลการวิจัย กิจกรรมการวัดผล

ประเมินผล ส่วนด้านผลลัพธ์ ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมประเพณีของประชากรทุกกลุ่มยังไม่เป็นที่น่าพอใจ ยังมีการถ่ายทอดงานวัฒนธรรมสืบทอดกันน้อยมากได้ผลงานวิจัยไม่ครบทุกปี และไม่มีผลการประเมินอย่างเป็นระบบจะเห็นว่า ความจริงศูนย์วิทยาลัยครูมหาสารคามมิได้ขาดปัจจัยมากนัก เพียงแต่อ่อนการประสานงาน และกิจกรรมเสริมที่จะทำให้เป็นแรงจูงใจให้มีผู้ร่วมงานมากขึ้น ถ้ามีกระบวนการกำกับและติดตามงานเพิ่มขึ้นจะทำให้คุณภาพการดำเนินงานมีคุณภาพใกล้เคียง หรืออาจจะสูงกว่ามาตรฐานก็ได้ และจากการขาดข้อเสนอแนะจากการประเมินผลนี้เอง จึงทำให้ไม่มีการปรับปรุง และพัฒนาการดำเนินงานให้ดียิ่ง ๆ ขึ้น

สรุปผลการดำเนินงานโครงการส่งเสริมวัฒนธรรมไทยวิทยาลัยครูสกลนคร

ก. ด้านความสัมพันธ์เชิงตรรกของความคาดหวัง จากการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการศูนย์ศิลปวัฒนธรรมพบว่า จากความคาดหวังด้านการปฏิบัติถึงปีละ 3 ครั้ง ๆ ละ 3 วัน การปฏิบัติแต่ละครั้งควรมีการวางแผนเตรียมงานอย่างดี จัดกิจกรรมให้ครบถ้วนตามวัตถุประสงค์ของกรมการฝึกหัดครูจึงได้คาดหวัง ปัจจัยเอื้ออำนวยความสะดวก และปัจจัยด้านแผนอย่างดี เช่น ได้รับความร่วมมือจากบุคลากรในหน่วยงานต่าง ๆ มาช่วยงาน มีกรรมการศูนย์ที่รักและเอาใจใส่งาน มีการฝึกวิทยากรจนมีความเชี่ยวชาญ มีคณะกรรมการ มีวัสดุอุปกรณ์ เครื่องใช้ในการเผยแพร่ส่งเสริมเพียงพอ ผู้เข้าร่วมควรมีความรู้พื้นฐาน กำหนดอัตราส่วนภาคปฏิบัติวิทยากรต่อผู้เข้าร่วมกิจกรรม 1 : 10 มีการวางแผนระยะยาว มีงบประมาณต่อเนื่องทุกปี ความคาดหวังเน้นด้านการจัดการมาก เช่นมีแผนในการจัดการต่าง ๆ ถ้าพิจารณาความคาดหวังปัจจัยของผู้อำนวยการศูนย์วิทยาลัยครูสกลนครจะเห็นว่าปัจจัยที่คาดหวังมีมาตรฐานสูงมาก ทั้งปัจจัยอำนวยความสะดวก และปัจจัยด้านแผน เพราะเพื่อความสะดวกในการปฏิบัติ ที่เน้นทั้งความรู้ และการปฏิบัติของกลุ่มเป้าหมายสัมพันธ์กับผลลัพธ์ที่คาดหวังในด้านความรู้ และเจตคติที่ดี และสามารถนำไปปฏิบัติได้ จัดเป็นความคาดหวังที่สมเหตุสมผลสอดคล้องกัน

ข. ด้านความสัมพันธ์เชิงประจักษ์ จากการสัมภาษณ์ผู้รับผิดชอบโครงการพบว่าปัจจัยที่เกิดขึ้นจริงไม่เป็นไปตามความคาดหวังในหลายด้าน จึงทำให้มีผลกระทบต่อการศึกษา แม้ว่า จะจัดได้ครบจำนวนครั้งตามกำหนด แต่ไม่สามารถจัดกิจกรรมได้ครบถ้วนตามความประสงค์ เพราะขาดวิทยากรซึ่งสัมพันธ์กับข้อมูลเชิงประจักษ์จากแบบสอบถาม ที่พบว่าปัจจัยด้านแผนปฏิบัติการ อาคารศูนย์ศิลปวัฒนธรรม ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีคุณภาพค่อนข้างน้อย ด้านสถานที่จัด

กิจกรรม คณะกรรมการศูนย์ คณะกรรมการส่งเสริมวัฒนธรรมไทย วิทยากร เอกสารประกอบ การจัดแผนการใช้งบประมาณ มีคุณภาพค่อนข้างดี จึงทำให้คุณภาพของการปฏิบัติบางกิจกรรมมี คุณภาพดีบ้าง ค่อนข้างดีบ้าง โดยเฉพาะกิจกรรม ฝึกอบรมงานช่างฝีมือท้องถิ่น ที่ชาควิทยากร ทำให้ผลของการปฏิบัติมีคุณภาพค่อนข้างดี เพราะปัจจัยและการปฏิบัติที่มีคุณภาพค่อนข้างน้อยมี น้อยกว่า จึงสมเหตุสมผลกัน และสอดคล้องกับข้อมูลจากการเสนอแนะที่เน้นด้านการเพิ่มคุณภาพ ของปัจจัยทั้งปัจจัยอำนวยความสะดวก และปัจจัยด้านแผนการปฏิบัติ การจัดการให้ได้รับความ ร่วมมือจากคณาจารย์ภายในวิทยาลัย การประสานงาน การสนับสนุนจากผู้บริหาร เวลาของ การจัดกิจกรรม วิธีการจัดกิจกรรม สอดคล้องสมเหตุสมผลกันทุกด้านของข้อมูล

ก. ด้านความสอดคล้องระหว่างความคาดหวังกับสิ่งที่เกิดขึ้นจริง จากการวิเคราะห์ ความสอดคล้องพบว่า ด้านปัจจัยเบื้องต้นของสิ่งที่เกิดขึ้นจริง ไม่สามารถจัดหาหรือทำให้เกิดขึ้น ได้ตามความคาดหวัง 9 ด้าน จาก 15 ด้าน ด้านการปฏิบัติ ไม่ได้ปฏิบัติตามความคาดหวัง 2 กิจกรรม จาก 7 กิจกรรม แต่ผลลัพธ์ไม่เป็นไปตามความคาดหวังเพียงด้านเดียวจาก 4 ด้าน จะเห็นว่าความคาดหวังของผู้ดำเนินการศูนย์ศิลปวัฒนธรรมวิทยาลัยครูสกลนคร ไม่สามารถทำ ให้เกิดขึ้นจริงได้หลายด้าน จึงทำให้ผลการดำเนินงานบางกิจกรรมได้ผลไม่ดีเท่าที่ควร สอด คล้องกับผลที่ได้จากข้อมูลเชิงประจักษ์อย่างมีเหตุผล

ง. ด้านการตัดสินใจคุณค่า พบว่าศูนย์ศิลปวัฒนธรรมวิทยาลัยครูสกลนคร ยังขาดข้อ เสนอแนะจากการประเมินครั้งก่อน ทำให้การดำเนินงานไม่มีข้อมูลเพื่อนำมาเป็นประโยชน์ใน การพัฒนาโครงการทั้งยังขาดปัจจัยอีกมาก โดยเฉพาะปัจจัยด้านบุคลากรอาจเป็นเพราะเห็น ความสำคัญของการประสานงานเพื่อขอความร่วมมือจากบุคลากรและหน่วยงานอื่นน้อย ประกอบ กับงบประมาณมีน้อยจึงมีผลต่อการปฏิบัติไม่เต็มที่ในทุก ๆ ด้าน นอกจากกิจกรรมการประชาสัมพันธ์ และการเข้าร่วมงานประเพณี ที่ทำได้ตามมาตรฐาน แต่การประเมินผลมิได้มีการปฏิบัติ จึงทำ ให้ไม่ได้พัฒนาและปรับปรุงการปฏิบัติโครงการ ส่วนผลลัพธ์พบว่าไม่สามารถบรรลุผลในด้าน ประชากรมีน้อยที่เข้าร่วมกิจกรรม ไม่มีการถ่ายทอด และผลการประเมิน

สรุปผลการดำเนินงานโครงการส่งเสริมวัฒนธรรมไทยวิทยาลัยครูอุตรธานี

ก. ด้านความสัมพันธ์เชิงตรรกของความคาดหวัง จากการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการศูนย์ ศิลปวัฒนธรรมวิทยาลัยครูอุตรธานี พบว่า จากความคาดหวังที่จะจัดกิจกรรมปีละ 5 ครั้ง ๓ ละ 3 วัน การจัดกิจกรรมแต่ละครั้งควรมีการวางแผนและการเตรียมการต่าง ๆ อย่างดี จึงคาดหวัง

ปัจจัยด้านบุคลากร วัสดุอุปกรณ์ เอกสาร งบประมาณ และแผนปฏิบัติที่มีคุณภาพเพื่อให้เหมาะสมกับการปฏิบัติ และผลลัพธ์ที่ต้องการผลด้านเจตคติ และการปฏิบัติตามประเพณีมากกว่าร้อยละ 60 และยังคงคาดหวังที่จะให้มีการประเมินผลและติดตามผล ซึ่งจะช่วยให้ทราบผลการดำเนินงานที่ชัดเจนขึ้น และไม่สูญเปล่า โดยเฉพาะการคาดหวังที่จะมีเอกสารคำอธิบายกิจกรรมถึง 3 ภาษา ที่เป็นรูปเล่มอย่างชัดเจนซึ่งต้องใช้งบประมาณมาก จึงยังคงคาดหวังงบประมาณไว้อย่างน้อย 50,000 บาท มีความสมเหตุสมผลสอดคล้องกัน

ข. ด้านความสัมพันธ์เชิงประจักษ์ จากการสัมภาษณ์ผู้รับผิดชอบโครงการ พบว่า ปัจจัยอำนวยความสะดวก เช่นความร่วมมือจากแผนกการต่าง ๆ ไม่ค่อยเต็มที่นัก แต่ด้านอาคารศูนย์ และสำนักงานต่าง ๆ ของศูนย์จัดว่าค่อนข้างดีทั้งผู้บริหารก็ให้ความสนใจพอควร มีแผนปฏิบัติการวางพอเป็นแนวทาง การปฏิบัติสามารถจัดได้ครบถ้วน ผลที่ได้รับทำให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีเจตคติที่ดีขึ้น และนำไปใช้มากกว่าร้อยละ 60 สอดคล้องกับข้อมูลจากแบบสอบถามที่พบว่า ปัจจัยบางด้านมีคุณภาพค่อนข้างน้อย และบางด้านมีคุณภาพค่อนข้างดี สอดคล้องกับการปฏิบัติที่บางกิจกรรมมีคุณภาพค่อนข้างน้อย บางกิจกรรมมีคุณภาพค่อนข้างดี เช่นแผนปฏิบัติการและคณะกรรมการศูนย์มีคุณภาพค่อนข้างน้อย ทำให้การปฏิบัติกิจกรรมภายในภายนอกวิทยาลัยการอบรมสาธิต นิทรรศการงานช่างฝีมือท้องถิ่น มีคุณภาพค่อนข้างน้อยด้วย ด้านผลลัพธ์ไม่บ่อยจะสอดคล้องกับปัจจัยและการปฏิบัติเพราะพบว่าผลจากการปฏิบัติกิจกรรมตามความเห็นของคณะกรรมการศูนย์ฯ มีคุณภาพค่อนข้างดี แต่ผู้เข้าร่วมโครงการเห็นว่าเป็น ส่วนข้อมูลจากข้อเสนอแนะได้เสนอให้ปรับปรุงเรื่องคณะกรรมการ วิทยากร งบประมาณ แผนปฏิบัติการ และกลุ่มเป้าหมายสอดคล้องกับข้อมูลจากแบบสอบถาม และสัมพันธ์กับข้อมูลการปฏิบัติซึ่งควรปรับปรุงเกี่ยวกับการจัดการ เช่น การประชุม การวางแผน การประสานงาน การบริหารและการติดตามผล

ค. ด้านความสอดคล้องระหว่างความคาดหวังกับสิ่งที่เกิดขึ้นจริง จากการวิเคราะห์ความสอดคล้องพบว่า ด้านปัจจัยเบื้องต้น ของสิ่งที่เกิดขึ้นจริงไม่สามารถจัดหาหรือทำให้เกิดขึ้นได้ตามความคาดหวัง 6 ด้าน จาก 13 ด้าน ด้านการปฏิบัติไม่ได้ปฏิบัติตามความคาดหวัง จะเห็นว่าจาก 7 กิจกรรม แต่ผลลัพธ์ได้รับตามความคาดหวังจะเห็นว่าแม้ด้านปัจจัยเบื้องต้น และการปฏิบัติจะไม่เป็นไปตามความคาดหวังหลายด้าน แต่ผลลัพธ์ก็ยังสอดคล้องกับความคาดหวัง

ง. ด้านการตัดสินใจ พบว่าศูนย์ศิลปวัฒนธรรมวิทยาลัยครุสุพรรณบุรี ยังขาดข้อเสนอแนะจากการประเมินครั้งก่อนทำให้การดำเนินงานไม่มีข้อมูลเพื่อนำมาเป็นประโยชน์ในการพัฒนาโครงการ ทั้งยังขาดปัจจัยอีกจำนวนมากโดยเฉพาะปัจจัยด้านบุคลากร ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ การเห็นความสำคัญของการประสานงาน เพื่อหาความร่วมมือจากบุคลากร จากหน่วยงานต่าง ๆ น้อย เมื่อรวมกับงบประมาณต่อปีมีน้อยกว่าความคาดหวัง จึงทำให้มีผลต่อการปฏิบัติไม่เต็มที่ในทุก ๆ ด้าน ทั้งไม่ได้มีการกำกับและติดตามงานสม่ำเสมอ จึงทำให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างรวดเร็ว ๆ พบว่าประชากรทุกกลุ่มเข้าร่วมงานประเพณีท้องถิ่นไม่มากนัก ส่วนผลลัพธ์ที่ได้มาตรฐานด้านเดียวคือด้านประชากรเป้าหมายพอใจบริบทผลิตภัณฑ์งานฝีมือท้องถิ่น ส่วนด้านการเข้าร่วมกิจกรรม การถ่ายทอดวัฒนธรรม และการบรรลุวัตถุประสงค์ตามมาตรฐาน ยังไม่เป็นที่พอใจ

สรุปผลการดำเนินงานโครงการส่งเสริมวัฒนธรรมไทยวิทยาลัยครุสุพรรณบุรี

ก. ด้านความสัมพันธ์เชิงตรรกของความคาดหวัง จากการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการศูนย์ศิลปวัฒนธรรมพบว่า มีความคาดหวังด้านปัจจัยค่อนข้างจะสมบูรณ์ ไม่ว่าจะเป็นด้านปัจจัยเอื้ออำนวยความสะดวก หรือปัจจัยด้านแผน เช่น แผนด้านเอกสารก็ควรมีการศึกษารวบรวมข้อมูลด้านวัฒนธรรม พิมพ์เป็นเอกสารมีการเตรียมวิทยากรแต่ละสาขาสัมพันธ์กับผลลัพธ์ที่ต้องการให้ผู้เข้าร่วมโครงการได้รับความรู้และความเข้าใจในวัฒนธรรม และขยายผลให้ผู้อื่นด้วย ความคาดหวังด้านปัจจัย และผลลัพธ์ยังมีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติค่อนข้างน้อย เพราะไม่มีรายละเอียดข้อใดที่จะแสดงให้เห็นว่าจะได้ผลลัพธ์ดังความคาดหวัง แต่ด้านปัจจัยยังมีเหตุผลเอื้อต่อความสัมพันธ์กับผลลัพธ์ได้

ข. ด้านความสัมพันธ์เชิงประจักษ์ จากการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการศูนย์ศิลปวัฒนธรรมพบว่า มีปัญหาอุปสรรคที่ทำให้ได้ปัจจัยไม่ครบถ้วน ซึ่งมีผลต่อการปฏิบัติ คือทำให้การปฏิบัติกิจกรรมบางอย่างไม่สะดวกและสมบูรณ์ เช่นด้านการผลิตเอกสาร แต่ผลด้านผลลัพธ์ได้ผลพอควร ข้อมูลจากแบบสอบถามก็สอดคล้องกับการสัมภาษณ์คือพบว่า มีปัจจัยหลายด้านมีคุณภาพค่อนข้างน้อย เช่น ด้านแผนปฏิบัติการ ด้านอาคารศูนย์ศิลปวัฒนธรรม ด้านคณะกรรมการศูนย์ฯ ด้านผู้เข้าร่วมกิจกรรม เอกสารประกอบการจัดกิจกรรม แผนการใช้งบประมาณ แต่ปัจจัยบางด้านก็ค่อนข้างดี ทำให้ผลการปฏิบัติงานจึงกิจกรรมมีคุณภาพค่อนข้างดี บ้างจึงหวังคุณภาพค่อนข้างน้อยไปช่วย ส่วนผลด้านการบรรลุวัตถุประสงค์ จากความคิดเห็นของคณะกรรมการศูนย์ฯ เห็นว่าบรรลุวัตถุประสงค์ค่อนข้างน้อย แต่จากผู้เข้าร่วมโครงการเห็นว่าผลลัพธ์ค่อนข้างดี สอดคล้องกับข้อมูลจากข้อเสนอแนะ

ที่เสนอให้ปรับปรุงปัจจัยแทบทุกด้าน และปรับปรุงการจัดการและการบริหารโครงการ ทั้งการปรับปรุงการปฏิบัติที่ให้ปรับปรุงการจัดกิจกรรมให้บ่อยครั้งขึ้น สม่่าเสมอต่อเนื่องกันทุกวัยของประชากร

ค. ด้านความสอดคล้องระหว่างความคาดหวังกับสิ่งที่เกิดขึ้นจริง จากการวิเคราะห์ความสอดคล้องพบว่า ด้านปัจจัยเบื้องต้นของสิ่งที่เกิดขึ้นจริง ไม่สามารถจัดหาหรือทำให้เกิดขึ้นได้ตามความคาดหวัง 9 ด้านจาก 13 ด้าน ด้านการปฏิบัติไม่ได้ปฏิบัติตามความคาดหวัง 5 กิจกรรมจาก 6 กิจกรรม แต่ผลลัพธ์ไม่เป็นไปตามความคาดหวังเพียงข้อเดียว นับว่าจากปัจจัยเบื้องต้น การปฏิบัติและผลลัพธ์มีความสอดคล้องกับความคาดหวังค่อนข้างน้อย

ง. ด้านการตัดสินใจคุณค่า พบว่าศูนย์ศิลปวัฒนธรรมวิทยาลัยครูเลย ขาดปัจจัยด้านผลการประเมินกิจกรรมครั้งก่อนจึงทำให้ไม่มีข้อมูลที่จะพัฒนาโครงการให้ดีขึ้น ขาดบุคลากรที่จะใช้ประโยชน์ด้านต่าง ๆ และความร่วมมือด้านต่าง ๆ มีน้อย อาคารศูนย์ไม่มีวัสดุสำนักงานพอเพียง งบประมาณน้อยไป และขาดแผนปฏิบัติการ ทำให้ผลการกระทบด้านการปฏิบัติมีปัญหามาก ด้านการบริหารและการจัดการมีคุณภาพไม่เต็มที่ และการขาดกิจกรรมวัดผลประเมินผลจึงทำให้ไม่ทราบจุดเด่นจุดด้อยของการปฏิบัติ และผลสรุปของโครงการ ส่วนผลลัพธ์ได้มาตรฐานเพียงด้านเดียวคือ ประชากรนิยมบริโภคผลิตภัณฑ์งานฝีมือท้องถิ่น

การอภิปรายผล

จากการติดตามผลการดำเนินงานโครงการส่งเสริมวัฒนธรรมไทย ของศูนย์วัฒนธรรมใน สหวิทยาลัยอีสานเหนือ ปีงบประมาณ 2528 และ 2529 พบว่า ผู้เข้าร่วมโครงการส่วนใหญ่ พอใจ คุณภาพของการดำเนินงาน ทั้งด้านปัจจัย การปฏิบัติและผลลัพธ์ อยู่ในเกณฑ์ดี เพราะโครงการนี้เป็น โครงการที่ให้ความรู้เพื่อการพัฒนาชนบท คณะผู้ปฏิบัติงานเป็นผู้มีความรู้ความสามารถดี ตามความ คิดเห็นของผู้เข้าร่วมโครงการ การถ่ายทอดความรู้จึงมีความเป็นเหตุเป็นผล เป็นที่ยอมรับของผู้เข้า ร่วมโครงการ แต่จากความคิดเห็นของคณะกรรมการดำเนินงาน พบว่า การดำเนินงานด้านปัจจัย ไม่เป็นที่พอใจของคณะกรรมการศูนย์ศิลปวัฒนธรรมหลายด้าน และแต่ละวิทยาลัยมีความพร้อมด้าน ปัจจัยต่าง ๆ ไม่เหมือนกัน อีกทั้งผู้อำนวยการศูนย์ศิลปวัฒนธรรมแต่ละวิทยาลัย มีความคาดหวัง ด้านปัจจัยแตกต่างกันไป แล้วแต่เหตุผลและความคิดความต้องการของแต่ละท่าน ดังนั้นจากการ ประเมินคุณภาพของปัจจัยเชิงประจักษ์ จึงพบว่า ผู้อำนวยการศูนย์ใดที่คาดหวังปัจจัยค่อนข้างสูง การ ประเมินคุณภาพปัจจัยจึงมีคุณภาพค่อนข้างน้อย นอกจากวิทยาลัยครุมหาสารคามที่ปัจจัยมีคุณภาพเป็น ไปตามี่คาดหวัง เพราะเป็นวิทยาลัยใหญ่ มีบุคลากรจำนวนมาก ส่วนวิทยาลัยอื่น ๆ มักมีปัญหาด้าน บุคลากร กล่าวคือบุคลากรจะต้องปฏิบัติงานหลายด้าน ทำให้ไม่สามารถปฏิบัติงานด้านวัฒนธรรมอย่าง อุทิศเวลา ความคิดและแรงงานได้เต็มที่ ดังนั้นปัญหาด้านปัจจัยบุคลากรจึงยังปรากฏผลเช่นเดียวกับ ผลการวิจัยของวันทนา ไชยกิจ และผลการวิจัยของอนุวัฒน์ ตั้งสมบูรณ์และคณะ เช่นกัน ส่วนปัญหา ผู้รู้ด้านวัฒนธรรมและวิทยากร แต่ละวิทยาลัยพบปัญหาเหมือนกัน คือไม่สามารถหาผู้รู้และวิทยากรได้ ครบทุกสาขาของงานวัฒนธรรมที่ระบุไว้ในโครงการ (ดูภาคผนวก ก) เพราะผู้รู้ในวัฒนธรรมท้องถิ่น มีน้อย เพราะวัฒนธรรมท้องถิ่นได้รับความสนใจและความนิยมน้อยลง ผู้ปฏิบัติส่วนใหญ่ปฏิบัติงานตาม หน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย มีส่วนน้อยที่ทำงานด้วยความสมัครใจ และไม่สนใจที่จะทำการวิจัย หรือเก็บ รวบรวมข้อมูล จัดระบบข้อมูลไว้ ทำให้ขาดแหล่งข้อมูลเพื่อการศึกษาค้นคว้า หรืออาจเป็นเพราะขาด ความรู้ ความชำนาญด้านการวิจัย จึงมีอุปสรรคด้านการจัดการฝึกอบรม ผู้วิจัยเห็นควรเร่งสนับสนุน ให้มีการศึกษา ค้นคว้า วิจัยวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยศูนย์ศิลปวัฒนธรรมควรร่วมมือประสานงานกับผู้สอน ในโรงเรียนในท้องถิ่น เพื่อประโยชน์ในการรวบรวมข้อมูล และขณะเดียวกันก็ควรเปิดศูนย์ศิลปวัฒน- ธรรมให้เป็นแหล่งศึกษาของครูและนักเรียน เพื่อการแลกเปลี่ยนความรู้และอาศัยครูให้เป็นผู้ริบทบาท ในการอนุรักษ์ ถ่ายทอดและส่งเสริมวัฒนธรรมของท้องถิ่น เพื่อให้สอดคล้องกับงานวิจัยของอัจฉรา

ทองปลาย และของกมล รอดคล้าย ที่พบว่า ครูควรมีความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่นและสามารถเลือกสาระที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบัน เพื่อถ่ายทอดให้แก่ักเรียน และเป็นผู้นำในการปฏิบัติวัฒนธรรมของชุมชนในท้องถิ่น ทั้งพยายามสอดแทรกอธิบายให้นักเรียนได้รู้ ได้เห็น ได้เข้าใจประเพณีของท้องถิ่น ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน หรือจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน เช่น จัดหาหนังสือวัฒนธรรมไว้ในห้องสมุด จัดป้ายนิเทศ จัดนิทรรศการ ตั้งชมรมวัฒนธรรม พานักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมตามประเพณีของท้องถิ่นเมื่อมีโอกาส และเป็นตัวอย่างที่ดีในการปฏิบัติตามประเพณี วัฒนธรรม และบริโภคผลิตภัณฑ์งานฝีมือของท้องถิ่น

ผลด้านการปฏิบัติในการบริหารโครงการพบว่า จากปัญหาการขาดปัจจัยบุคลากร ซึ่งมีปัญหาด้านมีภาระกิจหลายด้าน ทำให้ไม่มีเวลาอุทิศให้กับงานวัฒนธรรม ดังนั้นในการแต่งตั้งคณะกรรมการโครงการ ควรพิจารณาเหตุผลในการเลือกผู้ร่วมงานอย่างรอบคอบ โดยคำนึงถึงภาระหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติเป็นหลักในการเลือกบุคคล และควรเลือกบุคคลที่มีความสนใจงานวัฒนธรรมอย่างแท้จริง แม้จะมีความสามารถบางด้านน้อยไปบ้าง โดยใช้ระบบเลือกคนให้เหมาะกับงาน และความสนใจ ส่วนการหาสารสนเทศ เพื่อปรับปรุงและพัฒนาโครงการ ศูนย์วัฒนธรรมควรมีผู้ร่วมงานที่มีความรู้และทักษะด้านการประเมินโครงการ ช่วยด้านการประเมินผลและติดตามผลอย่างมีระบบ ด้านกิจกรรมและวิธีการส่งเสริม เนื่องจากศูนย์ไม่มีปัจจัยด้านบุคลากรที่เพียงพอ จึงควรทำการถ่ายทอดสนับสนุนและส่งเสริมให้ครูในท้องถิ่นเป็นผู้เผยแพร่ต่อไป เพราะจากผลการวิจัยของอุบลวรรณ ภวภานันท์ ของอัจฉรา ทองปลาย และของกมล รอดคล้าย พบว่า ครูมีบทบาทในการถ่ายทอดอนุรักษ์และเสริมสร้างวัฒนธรรมมาก และวิธีการถ่ายทอดที่ดีที่สุด คือการให้อยู่ค่ายพักแรม และจัดกิจกรรมสอดแทรกในการเรียนการสอน จะทำให้เด็กได้รับความรู้มากที่สุด ผู้วิจัยเห็นว่า ศูนย์วัฒนธรรมวิทยาลัยครู ควรจัดกิจกรรมเสริมทางด้านสื่อมวลชนจะเหมาะสมกว่า เพราะจากการวิจัยของวัลยา โกสุม พบว่า ครูและนักเรียน มีความเห็นตรงกันว่า การจัดการศึกษาเพื่ออนุรักษ์ และเสริมสร้างวัฒนธรรมไทย ควรส่งเสริมให้มีการหาความรู้เพิ่มเติมจากสื่อมวลชนมากที่สุด และจากการวิจัยของวันทนา ไชยกิจ พบว่าศูนย์วัฒนธรรมวิทยาลัยครู ประสบความสำเร็จมากด้านกิจกรรมที่ร่วมมือกับสถาบันเอกชน ดังนั้น วิทยาลัยครูจึงควรร่วมมือกับเอกชน หารูปแบบการถ่ายทอดวัฒนธรรมทางสื่อมวลชนต่อไป

ด้านผลลัพธ์พบว่า แต่ละวิทยาลัยจัดกิจกรรมส่งเสริมตามวัตถุประสงค์ (ดูภาคผนวก ก) มีคุณภาพไม่เหมือนกัน เช่น กิจกรรมด้านมารยาทการเข้าหาผู้ใหญ่ การกราบพระ การถวายของพระ พบว่า วิทยาลัยครูเลยมีคุณภาพค่อนข้างน้อย วิทยาลัยครูอื่นมีคุณภาพค่อนข้างมาก กิจกรรมฝึกระเบียบวินัย วิทยาลัยครูสกลนครมีคุณภาพค่อนข้างน้อย วิทยาลัยอื่นมีคุณภาพค่อนข้างดี กิจกรรมฝึกงานช่างฝีมือ วิทยาลัยครูมหาสารคามจัดได้คุณภาพดี แต่วิทยาลัยอื่นมีคุณภาพค่อนข้างน้อย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะแต่ละวิทยาลัย ขาดปัจจัยด้านบุคลากรและวิทยาการต่างกัน จึงทำให้คุณภาพของกิจกรรมต่างกันไปด้วย ผู้วิจัยเห็นว่า แต่ละศูนย์วัฒนธรรม อาจเตรียมความพร้อมด้านวิทยาการทุกสาขาได้ ด้วยการประสานงานกัน ด้านวิทยาการท้องถิ่นของแต่ละวิทยาลัย แล้วจัดฝึกอบรม การปฏิบัติให้นักศึกษาที่เป็นกลุ่มสนใจ และมีความรู้พื้นฐานอยู่บ้างแล้ว อาจช่วยแก้ปัญหาด้านการขาดแคลนวิทยาการได้ ส่วนด้านเป้าหมายของผู้เข้าร่วมโครงการที่โครงการกำหนดไว้ 200 - 500 คน ทุกวิทยาลัยไม่สามารถทำได้ตามเป้าหมาย เพราะโครงการกำหนดให้จัดในโรงเรียนชนบท ซึ่งแต่ละโรงเรียนมีประชากรน้อย การจะจัดหลายครั้ง จำนวนงบประมาณมีจำกัด จึงไม่สามารถทำได้ ผู้วิจัยจึงเห็นว่า ศูนย์วัฒนธรรมของวิทยาลัยครู ควรจัดกิจกรรมให้ครูในท้องถิ่น เพื่อแนะนำให้ครูไปทำการเผยแพร่ปลูกฝังต่อไป จะสามารถขยายผลได้ตามเป้าหมายยิ่งขึ้น

ด้านมาตรฐานการดำเนินงาน ตามที่ผู้วิจัยได้สังเคราะห์และจากคำแนะนำ ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ จัดเป็นมาตรฐานที่กำหนดไว้สูงมาก วิทยาลัยครูต่าง ๆ ในสังกัดของกรมการฝึกหัดครู มีความพร้อมด้านปัจจัย โดยเฉพาะด้านบุคลากรแตกต่างกันมาก แต่ละวิทยาลัยมีภารกิจที่จะต้องปฏิบัติหลายด้าน ดังนั้น การจะนำมาตรฐานการดำเนินงานนี้ไปเป็นเกณฑ์ในการตัดสินคุณค่าการดำเนินงานของแต่ละวิทยาลัย อาจจะต้องมีการปรับให้เหมาะสมตามสภาพของปัจจัยที่มีอยู่ แต่ถึงอย่างไรก็ตาม ปัจจัยบางด้านยังน่าจะสามารถปฏิบัติได้เหมือน ๆ กัน เช่น ด้านนโยบาย ข้อเสนอแนะจากการประเมินครั้งก่อน แนวทางการปฏิบัติ ความร่วมมือจากภาคเอกชนในท้องถิ่น และความละเอียดชัดเจนของแผนปฏิบัติ มาตรฐานการดำเนินงานนี้จะมีประโยชน์ยิ่งขึ้น ถ้าได้รับการปรับปรุงจากผู้รับผิดชอบงานด้าน วัฒนธรรมของกรมการฝึกหัดครู เพื่อบูรณาการให้เหมาะสมกับปัจจัยที่มีอยู่ของกรม และนำไปเผยแพร่ให้ผู้บริหารวิทยาลัยครูได้นำไปเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานด้านวัฒนธรรม ซึ่งจะช่วยให้การส่งเสริมวัฒนธรรมไทยมีคุณค่า และสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาบุคคล และเยาวชนของชาติ ให้เป็นบุคคลที่สังคมต้องการและยอมรับในคุณค่ามากขึ้น

ข้อเสนอแนะต่อกระทรวงศึกษาธิการ

กระทรวงศึกษาธิการเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการศึกษาของเยาวชน หมายรวมถึงการอบรมบ่มนิสัยให้เยาวชนรู้จักอนุรักษ์ และส่งเสริมวัฒนธรรมไทยในเยาวชนทุกระดับที่กระทรวงศึกษาธิการรับผิดชอบ และยังรับผิดชอบหน่วยงานที่รับผิดชอบงานด้านวัฒนธรรมโดยตรง เช่น สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กรมศิลปากร จึงควรดำเนินการดังนี้

1. ควรเผยแพร่นโยบายด้านหน้าที่ต้องงานวัฒนธรรมท้องถิ่นให้ทุกหน่วยงานของกระทรวงศึกษาธิการ และบุคลากรในหน่วยงานได้ทราบ และปฏิบัติให้เหมาะสมกับความรับผิดชอบ
2. ควรจัดให้มีการประสานงานให้หน่วยงานผู้รับผิดชอบงานวัฒนธรรม และผู้หน้าที่ปฏิบัติงานวิจัย การอนุรักษ์ การส่งเสริม การเผยแพร่ ให้ร่วมมือกันปฏิบัติให้สอดคล้องสัมพันธ์ และรับผิดชอบต่อเนื่องกัน
3. ควรให้การส่งเสริมงานวิจัยวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น สนับสนุนทุนวิจัย และมีนโยบายด้านการวิจัยโดยเน้นด้านสาระสำคัญ ด้านคตินิยม และค่านิยมที่เป็นผลจากการปฏิบัติ ตามวัฒนธรรม และจัดทำเอกสารความรู้วัฒนธรรมไทยออกเผยแพร่ ให้ทุกหน่วยงานได้ทราบ
4. การส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นสิ่งสำคัญ และมีความจำเป็น ผู้ที่อยู่ในวัยที่เหมาะสมต่อการปลูกฝังคตินิยมและค่านิยมคือนักเรียน นักศึกษาในทุกระดับ จึงควรสร้างทัศนคติที่ดีเกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่นแก่เยาวชนของชาติ เพื่อให้เกิดความรัก ความรู้สึกภูมิใจในท้องถิ่นของตน โดยการหมั่นฝึกอบรม จัดกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมไทยในสถาบันการศึกษาทุกระดับ อยู่เสมอ
5. ควรมีการฝึกอบรมครูในสถานศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการทุกระดับ ตามกลุ่มพื้นที่จัดเป็นหลักสูตรระยะสั้น เพื่อให้ครูมีความรู้ความเข้าใจเรื่องวัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมท้องถิ่น วิธีการเก็บข้อมูลด้านวัฒนธรรม เพื่อการอนุรักษ์ และสามารถถ่ายทอดให้นำไปปฏิบัติเป็นตัวอย่าง และจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่นได้
6. ควรมีการพัฒนาหลักสูตรในโรงเรียน ให้นักเรียนได้เรียนรู้เรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่น และสามารถปฏิบัติได้ในทุก ๆ ระดับอย่างเหมาะสม

ข้อเสนอแนะต่อกรรมการฝึกหัดครู

การปลูกฝังคตินิยม ค่านิยมทางวัฒนธรรมท้องถิ่นจะได้ผลมากน้อยเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับผู้รับผิดชอบเป็นคนปลูกฝัง ถ้าผู้รับผิดชอบเป็นผู้ที่ทัศนคติที่ค้ำต้องงานวัฒนธรรม และมีความรู้ความเข้าใจในงานวัฒนธรรมอย่างแท้จริง ก็จะมองงานวัฒนธรรมเป็นงานที่น่าสนใจ และเข้าร่วมกิจกรรมอย่างเอาใจใส่ และปฏิบัติอย่างเต็มความสามารถ ความรู้ ความคิดและทัศนคติของผู้รับผิดชอบงานวัฒนธรรม จึงมีผลกระทบต่อพฤติกรรมปฏิบัติและต่อผู้รับการปลูกฝังถ่ายทอดด้วย ดังนั้น กรรมการฝึกหัดครู ในฐานะที่ต้องปฏิบัติงานด้านวัฒนธรรมตามพระราชบัญญัติวิทยาลัยครู จึงควรส่งเสริมให้มีการปฏิบัติ ดังนี้

1. กระตุ้นให้ผู้บริหารวิทยาลัยครู ส่งเสริมให้คณาจารย์ของวิทยาลัย เร่งทำการศึกษา ค้นคว้า วิจัย พัฒนาวัฒนธรรมท้องถิ่น ให้ได้สาระสำคัญของวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มุ่งสอนให้เกิดค่านิยมต่อผู้ปฏิบัติ โดยมีการสนับสนุนให้ทุนการวิจัยและผลิตสื่อวัฒนธรรม เช่น ภาพถ่าย สไลด์ วีดิทัศน์และเอกสารประกอบการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับสภาพการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน
2. สนับสนุนให้คณาจารย์วิทยาลัยครูทำความเข้าใจวัฒนธรรมประจำชาติ และวัฒนธรรมท้องถิ่น ที่มีความสำคัญต่อวิถีการดำเนินชีวิตของมนุษย์และสังคม และควรประมวลความรู้เข้าด้วยกัน เพื่ออนุรักษ์ ส่งเสริม และพัฒนา และนำไปอบรม ปลูกฝัง สอดแทรกในกิจกรรมการเรียนการสอน หรือจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร เช่น การจัดนิทรรศการ การแสดง การละเล่น การประกวด การฝึกหัดอบรม และจัดสภาพแวดล้อมภายในวิทยาลัยให้อเอื้อต่อการส่งเสริมวัฒนธรรม
3. หลักสูตรวิชาชีพครูควรจะมีรายวิชาวัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นวิชาบังคับพื้นฐาน เพื่อให้เกิดความเข้าใจเรื่องวัฒนธรรมสำหรับผู้ที่จะเป็นครูทุกคน และควรมีการจัดสัมมนาเป็นระยะ เพื่อความเข้าใจเรื่องวัฒนธรรมที่ควรพัฒนา
4. ควรปรับปรุงมาตรฐานการดำเนินงานตามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ ให้เหมาะสมกับสภาพปัจจัยและการปฏิบัติของแต่ละวิทยาลัยครู นำไปเผยแพร่ให้เป็นแนวทางในการปฏิบัติต่อไป

ข้อเสนอแนะต่อศูนย์ศิลปวัฒนธรรมในสภวิทยาลัยอีสานเหนือ

ด้านการปรับปรุงปัจจัย

จากข้อค้นพบด้านปัจจัยที่พบว่า ทุกวิทยาลัยมีปัญหาด้านบุคลากร ทั้งบุคลากรด้านคณะกรรมการศูนย์ศิลปวัฒนธรรมและด้านวิทยากร ดังนั้นคณะกรรมการศูนย์ศิลปวัฒนธรรม ผู้บริหารศูนย์จึงควรได้มีการคัดเลือกคณะปฏิบัติงานเข้าร่วมงานอย่างพิถีพิถัน มีหลักเกณฑ์แน่นอน มีกระบวนการเลือกสรรอย่างมีระบบ โดยคำนึงถึงภาระหน้าที่ที่จะต้องมาปฏิบัติเป็นสำคัญ ประกอบกับความสนใจ ความรู้ความสามารถของผู้ร่วมงาน การให้อิสระในการคิดสร้างสรรค์ และตัดสินใจในขอบเขตหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ด้านวิทยากรที่ไม่สามารถจัดหาวิทยากรได้ครบทุกสาขาของงานวัฒนธรรม จึงควรประสานงานร่วมมือกับครู-อาจารย์ในห้องถิ่น เพื่อสำรวจ เสาะหาผู้มีความรู้ ผู้นำปฏิบัติวัฒนธรรมท้องถิ่นทุกสาขา ดำเนินการอนุรักษ์โดยการถ่ายภาพ ถ่ายวีดิทัศน์ ถ่ายสไลด์ไว้ เพื่อนำมาถ่ายทอด ฝึกหัด อบรมให้นักศึกษาที่มีความสนใจจากชมรมวัฒนธรรม และใช้เป็นวิทยากรในการจัดกิจกรรมต่อไป

ด้านการปฏิบัติ

จากข้อค้นพบที่แต่ละวิทยาลัยขาดบุคลากรที่มีความรู้ด้านวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างแท้จริง ขาดบุคลากรทำหน้าที่ติดตามผลโครงการ ไม่สามารถส่งเสริมไปยังประชากรได้ครบถ้วนตามเป้าหมาย เพราะว่าการะกิจของคณะกรรมการศูนย์มีหลายด้าน และงบประมาณมีน้อย ดังนั้น ผู้บริหารศูนย์ศิลปวัฒนธรรม จึงควรส่งเสริมให้มีการปฏิบัติ ดังนี้

1. สนับสนุนให้บุคลากรภายในศูนย์ ได้ทำการศึกษา ค้นคว้า วิจัยวัฒนธรรมท้องถิ่น ให้ได้ความรู้ สำคัญสำคัญของวัฒนธรรมท้องถิ่น และนำมาพัฒนาให้เหมาะสมกับสภาพการดำเนินชีวิตในปัจจุบันอย่างมีเหตุมีผล
2. นำความรู้ที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าวิจัย ทำเป็นเอกสารประกอบการเรียนการสอน เพื่อให้ครูได้มีเอกสาร เป็นแนวทางในการสอนและวิธีการจัดกิจกรรมสอดแทรกในการเรียนการสอน การจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน ผลิตรายการวัฒนธรรม เช่น ภาพ วัสดุอุปกรณ์ ฯลฯ ให้ครู-อาจารย์ในห้องถิ่นนำไปปลูกฝังให้แก่ักเรียน และผู้ปกครองต่อไป
3. ขอความร่วมมือจากภาคเอกชน เพื่อให้ความช่วยเหลือด้านงบประมาณในการสร้างสื่อวัฒนธรรมให้เพียงพอในการส่งเสริมเผยแพร่อย่างมีคุณภาพ

4. พยายามหารูปแบบที่เหมาะสม ในการส่งเสริมเผยแพร่ทางสื่อมวลชน
5. สรรหาบุคลากรในวิทยาลัย สนับสนุน ส่งเสริมให้มีความรู้และทักษะด้านการประเมินโครงการอย่างมีระบบ เพื่อช่วยหาสารสนเทศนำมาปรับปรุงและพัฒนาโครงการ

ด้านผลลัพธ์

จากด้านผลลัพธ์ที่พบว่าทุกวิทยาลัย ไม่สามารถจัดกิจกรรม ให้ได้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมครบตามเป้าหมาย เพราะลักษณะโครงการ ได้กำหนดให้ปฏิบัติการส่งเสริมในโรงเรียนชนบทยากจน จึงมีนักเรียนและประชาชนเข้าร่วมกิจกรรมไม่มาก ปัจจัยด้านงบประมาณก็ไม่เอื้อต่อการให้จัดกิจกรรมได้มากครั้ง และไม่เอื้อที่จะจัดให้มีการติดตามผลภายหลังได้ ทำให้ไม่ทราบผลของโครงการอย่างมีระบบ ดังนั้น ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมจึงควรวางแผนประสานงานกับกลุ่มโรงเรียน เพื่อจัดกิจกรรมให้ความรู้ แนะนำครูด้านการจัดกิจกรรมวัฒนธรรมสอดแทรกในกิจกรรมการเรียนการสอน และการจัดสภาพแวดล้อมส่งเสริมต่อการปลูกฝังวัฒนธรรม ในขณะที่กลุ่มโรงเรียนมีการประชุมครู เพื่อให้ครูได้เผยแพร่ทั่วไประยะต่อไป และควรเตรียมการด้านการประเมินโครงการอย่างมีระบบ พร้อม ๆ กับการวางแผนโครงการ เพื่อให้ได้สารสนเทศที่เป็นประโยชน์ ต่อการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการ และเพื่อการปรับปรุงและพัฒนาโครงการ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาวิจัยบทบาทของวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีอิทธิพลต่อวิถีการดำเนินชีวิตของคนในสังคมปัจจุบัน
2. ควรศึกษาวิจัยให้ได้สาระสำคัญของวัฒนธรรมท้องถิ่น ที่ต้องการให้เกิดคตินิยม ค่านิยม แก่บุคคลในสังคมปัจจุบัน ทุก ๆ ภาค
3. ควรมีการศึกษาบทบาทของสถาบัน หรือหน่วยงานต่าง ๆ หรือบุคคลในอาชีพต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลในการอนุรักษ์ เผยแพร่ สืบทอด และส่งเสริมวัฒนธรรมไทย